



GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>



Araştırma Makalesi • Research Article

DOI: 10.21547/jss.1691459

Ahiliğin Temel Değerlerinin Güncel İktisadi Sorunlara Çözüm Olabilirliği*

The Applicability of the Fundamental Values of the Ahi System as Solutions to Contemporary Economic Problems

Mehmet KARAGÜL^{a**} Zeynep Sare YARAŞ^b

^a Prof. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Burdur / TÜRKİYE

ORCID: 0009-0009-8542-1149

^b Yüksek Lisans Öğrencisi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Bölümü, Burdur / TÜRKİYE

ORCID: 0009-0006-9615-1293

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 4 Mayıs 2025

Kabul tarihi: 10 Temmuz 2026

Anahtar Kelimeler:

Ahilik,
Fütüvvet,
Kapitalizm,
Ekonomik Yaklaşımlar,
İktisadi Sorunlar.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: May 4, 2025

Accepted: July 10, 2026

Keywords:

The Ahi System,
Futuwwa,
Capitalism,
Economic Thoughts,
Economic Problems.

ÖZ

Ahilik teşkilatı, esnaf ve zanaatkarların arasında adalet, yardımseverlik, dürüstlük ve dayanışmayı destekleyen sosyal ve ekonomik bir sistem olarak ortaya çıkmıştır. Abbasi halifesi Nasır Lidinillah döneminde Fütüvvetin kurumsallaştırılması ile başlayan Ahilik, düşünce sistemini Anadolu'ya yayarak iş hayatında dayanışmanın artırılmasını amaç edinmiştir. Ahilikte temel ilke olarak yer alan kanaatkârlık, günümüzdeki hâkim kapitalist düşüncenin aksine kâr maksimize etmek yerine, sosyal sorumluluğu ve hakkaniyeti esas almaktadır. Üretim ve tüketim odaklı bir iktisadi yaklaşımın benimsendiği Ahilik düşüncesinde, üretimde kalitenin ve şeffaflığın ön planda olması gerektiği vurgulanırken, tüketimde ise ihtiyaç temelli sürdürülebilirliğe dayalı talep anlayışını teşvik etmektedir. Bu çerçevede Ahilik temel ilkelerinin, günümüzde yaygın görülen; kalitesiz ürünler, tüketici haklarının ihlali, talep yetersizliği, çevre sorunları, gelir dağılımı bozukluğu, aşırı tüketim ve işsizlik gibi sorunlara kalıcı çözümler üretebileceği düşünülmektedir. Ahilik ilkelerinin günümüzde de etkin bir şekilde uygulanması, daha adil, sürdürülebilir ve insana odaklı bir ekonomik düzenin oluşturulmasına yardımcı olacağı söylenebilir. Bu bağlamda, Ahilik ilkelerinin günümüz iktisadi yapısına uyarlanması hem toplumsal refahın artmasını hem de sosyal adaletin sağlanmasına yardımcı olabileceği göz ardı edilmemelidir. Bu çalışmada günümüzde yoğun olarak yaşanan; gelir dağılımı bozukluğu, işsizlik, enflasyon, ürün ve talep yetersizliği gibi sorunların nedenleri, boyutları, ortaya konduktan sonra, Ahilik düşünce sisteminin hâkim kılınması halinde söz konusu sorunlara nasıl çözüm olacağı konuları tartışılmaktadır.

ABSTRACT

The Ahi organization emerged as a distinctive socio-economic system grounded in the values of justice, benevolence, honesty, and solidarity among artisans and craftsmen. Rooted in the institutionalization of Futuwwa during the reign of Abbasid Caliph al-Nasir li-Din Allah, the Ahi system sought to strengthen cooperation in professional life by disseminating its ethical and economic principles across Anatolia. In contrast to the prevailing capitalist paradigm, the Ahi system places austerity at its core, advocating for a trade ethos centered on social responsibility and fairness rather than profit maximization. Embracing an economy oriented toward both production and consumption, the Ahi philosophy underscores the importance of quality and transparency in production, while promoting need-based, sustainable consumption practices. From this perspective, the fundamental tenets of the Ahi system are posited to offer enduring solutions to pressing contemporary challenges, including poor-quality production, consumer rights violations, insufficient demand, environmental degradation, income inequality, overconsumption, and unemployment. The effective integration of Ahi principles into the modern economic framework could contribute significantly to the establishment of a more equitable, sustainable, and human-centered economic order. Accordingly, this study examines the underlying causes and dimensions of prevalent issues such as income disparity, unemployment, inflation, and production-demand imbalances, and subsequently explores how the adoption of the Ahi system of thought as a guiding paradigm could address these persistent problems.

* Bu makalenin, herhangi bir tez ve proje ile ilintisi olmamakla birlikte; “Karagül, M. ve Yaraş, Z. S. (2026). Günümüz İktisadi Sorunları ve Ahilik Değerleri. 15th International Zeugma Congress on Scientific Researches, 19–21/ January 2026, Gaziantep/Türkiye, ss. 455–467.” Atıf bilgileri doğrultusunda ilgili kongrede sunulmuş ve kongre kitabında yayınlanmıştır.

** Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: mkaragul@mehmetakif.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

The Ahi organization was established under the leadership of Ahi Evran in Anatolia at the beginning of the 13th century. It maintained its influence during both the Seljuk and Ottoman periods, taking on the dual role of regulating society through professional and moral frameworks. While it originated in the Seljuk era, it became institutionalized under the Ottomans, overseeing both the economic activities and social responsibilities of tradespeople and craftsmen. The Ahi organization was not only a professional guild but also an educational and ethical system aimed at nurturing morally upright individuals who could integrate harmoniously into society.

The root causes of today's economic and social crises—such as erosion of personal values, ethical shortcomings, and excessive consumption—reflect issues that the Ahi organization historically addressed. Therefore, reassessing such structures, which emphasize social responsibility and collective consciousness, has become increasingly relevant.

In the 21st century, developed and developing countries alike face similar economic challenges: income inequality, corruption, youth unemployment, informal economies, unsustainable consumption, and environmental degradation. Short-term policies have proven insufficient to address these structural issues. This study re-evaluates the Ahi organization not merely as a historical entity but as a model relevant to ethical economics, vocational education, and contemporary social policy.

This study employs historical comparison and qualitative data analysis. Relevant academic literature and contemporary reports on Ahi system were reviewed, compared, and analyzed. The structural contrasts between the Ahi system and capitalism were explored to identify possible modern equivalents of the Ahi model.

The internal control mechanisms of the Ahi organization—structured around vocational education, social support, production-consumption balance, price regulation, and moral norms—were evaluated and compared to modern private and public sector policies. Additionally, the study assessed current local governance and economic strategies in light of the Ahi model to suggest potential outcomes of its implementation.

The findings indicate that the Ahi organization provided a holistic structure encompassing education, oversight, and ethical guidance from production to consumption. It emphasized that economic activities should serve not only individual interests but also social welfare.

In terms of income distribution and wealth inequality, the Ahi system advocated for fair distribution to ensure social well-being. Wealth was viewed not merely as a means of personal accumulation, but as a responsibility to be shared with the community through mechanisms like lending, charitable acts, foundations, and partnerships. This ensured the circulation of capital and prevented wealth concentration among a privileged few. The Ahi organization's resistance to the capitalist emphasis on wealth accumulation offers a historical counterpoint to today's widening income gap.

Regarding inflation and market stability, the Ahi system aimed to create a trustworthy market environment. Prices were determined by balancing labor, quality, and cost. Strict sanctions were imposed against exploitative practices like price gouging, poor-quality production, or hoarding. These controls earned public support, often described as "throwing the bums out." Such mechanisms protected consumers while reminding producers that competition involves ethical responsibility, not just profit maximization. Applying similar moral oversight today could mitigate market manipulation and the inflationary distrust in current economies.

The Ahi model also addressed unemployment and the shortage of skilled labor through a vocational education system that integrated individuals into production early on. The master-apprentice-journeyman structure imparted not only technical skills but also ethical values such as honesty, discipline, responsibility, and customer care. The growing number of unemployed university graduates today highlights the need for practical, ethics-based training akin to the Ahi system.

In terms of consumption, the Ahi system advocated for need-based use rather than luxury, ostentation, or waste. This principle promoted social welfare and sustainable resource use. Today, excessive consumption continues to deplete natural resources and cause environmental damage. Thus, the Ahi model's emphasis on moderation aligns with current concepts like sustainability, the green economy, and zero waste.

Ahi system also addressed corruption, trust in public institutions, and informal economies. It stressed the need for trust between producers and the community and rejected practices such as tax evasion, fraud, and deceptive marketing. Moral oversight was seen as an internalized value, not merely an external enforcement. In contrast, contemporary misuse of public resources undermines trust and endangers tax equity, informal economies, and social welfare systems. The Ahi principles of internal audit and accountability offer a relevant framework.

Finally, the Ahi organization placed strong emphasis on environmental responsibility. Production was to be carried out without harming nature, using resources judiciously and only for societal needs. Practices that caused environmental degradation were considered unacceptable. This ethic aligns with modern environmental policies. Therefore, an ecologically conscious and ethically grounded production model inspired by the Ahi system could contribute to resolving current ecological crises.

The Ahi organization should not be viewed merely as a historical institution. Instead, it offers valuable insights for addressing the critical economic and social challenges of the 21st century. This study reinterprets the Ahi system in light of modern issues and identifies its potential contributions to current policy-making.

Findings suggest that the Ahi model could inform the development of modern policies in vocational training, small business support, environmental awareness, and ethical oversight. Its master-apprentice model presents a practical solution to youth unemployment, while its emphasis on solidarity among tradespeople aligns closely with the cooperative movement.

In consumption, the Ahi system's advocacy for simplicity and restraint can combat wasteful and excessive habits. In production, its environmentally conscious and resource-efficient approach offers a historical foundation for sustainable development strategies.

The study's primary contribution lies in linking the historical principles of the Ahi organization with today's economic challenges, offering alternative solutions rooted in ethical and social responsibility. The balanced relationship between the individual, society, and economy envisioned by the Ahi system represents a valuable model for achieving social justice and sustainable development. In this respect, the study contributes to both academic literature and the ongoing discourse on restructuring economic systems and policy frameworks.

Giriş

Tarih boyunca farklı dönemlerde değişik örgütsel yapılanmalarda bulunan Türkler, İslam'ı benimsemeleriyle birlikte söz konusu örgütsel yapılanmalarında İslam dininin önemli etkileri görülmektedir. Ahilik yapılanması da bu hususta öne çıkan en önemli kuruluşlardandır.

Ahilik kültürü, 13. yüzyılda Anadolu'da ortaya çıkmış olan Türk-İslam dünyasında ahlaki, sosyal ve ekonomik kurumlardan birisi olup esnaf ve zanaatkârlar teşkilatını oluşturur. Ahilik teşkilatının temelinde adalet, yardımlaşma ve dürüstlük gibi insani ve İslami değerler yer almaktadır. Ahiliğe farklı bir açıdan bakmak gerekirse, ekonomik gelişmelerde, toplumsal düzende ve ahlaki gelişimde önemli katkılar sağladığını ifade etmek mümkündür.

Ahilik, yalnızca esnaf teşkilatı olarak görülmemelidir. Bunun yanında toplumun her kesimine ulaşmayı hedeflemiş, ahlaki ve sosyal düzenlemeyi sağlayan bir kurumsal yapıdır (Karaca, 2015, s. 91). Toplumda her kesimine yardımcı olmayı amaç edinen Ahilik düşüncesi öncelikle esnaf birlikleri olarak teşkilatlanmış, bu yapının sosyal güvenlik kurumu olma özelliği aracılığı ile fiyatlar devlet tarafından denetim altına alınmış ve piyasalar düzenlenmiştir (Yücel et al., 2020, s. 195).

Sadece esnaf ve zanaatkârların işleyişini düzenlemekle kalmayan Ahilik teşkilatı, üretici ile tüketici, zengin ile fakir, sermaye ile emek arasında dengeli bir iş birliği oluşturarak iktisadi ve sosyal hayatta önemli bir rol almıştır. Böylelikle Ahilik, toplumda kişiler ve kurumlar arasındaki ilişkileri iyileştirerek, toplumsal uyumu sağlayarak, bireylerin huzurlu ve refah içinde yaşamasını amaçlamıştır. Anlaşılabileceği üzere Ahilik kültürü; ihtiyaç fazlası tüketime, üretmeden tüketme anlayışına, güçlü tarafın zayıf tarafı sömürmesine, haksız rekabet uygulamasına, haksız yolla elde edilen kazanca, insanları aldatmaya başka bir ifadeyle ahlaki olarak hoş karşılanmayan bütün davranışlara karşı çıkmaktadır. Ahilik teşkilatı bu yaklaşımlarıyla, günümüz koşullarında gelişmişliğin göstergeleri olan tüketici haklarına verilen önemle birlikte, bu hakların tam ve eksiksiz bir şekilde uygulanmasına, yaşam kalitesini artırmaya, hem sosyal hem de ekonomik olarak güçlü olan işletmelere karşı korunma, sağlığın gelişimi için yapılan denetimlerde artış ve bunun gibi birçok tüketici lehine yönelik çalışmaları teşvik etmektedir (Gunduz et al., 2012, s. 38).

Ahilik sistemini günümüzde var olan sorunlarla ilişkilendirecek olursak sorumluluk bilincini taşıyan ve içinde bulunduğu topluma uyum sağlayabilen “veren el alan elden üstündür” anlayışını kendine ilke edinmiş, ancak gasp ya da haksız yollarla servet biriktirmeyi değil, paylaşmayı ve verebilmeyi hayat felsefesi yapan kişiler tarafından oluşturulmuş sosyal ve iktisadi bir yapıdır (Karagül ve Masca, 2017, s. 84). Bununla birlikte Ahilik sistemi, esnaflar arası dayanışma, birlik ve değerlerini koruyabilen güçlü bir yapıdan oluşur. Bu sistem ile yalnızca mesleki anlamda gelişme hedeflenmez, beraberinde toplumda sosyal yardımlaşma, dayanışma ve düzenin sürdürülebilirliğini teşvik eden önemli bir yapıdır. Söz konusu kurumsal yapı, sosyal değer ve düzen ile benimsenen adaletli ve disiplinli bir sistemden oluşur.

Bu çalışmada öncelikle Ahiliğin doğuşu, kurumsal yapısı, temel ilkeleri, iktisadi yaklaşımları ortaya konacak, ardından büyük oranda kapitalist sistemin yaklaşımları sonucu ortaya çıkan başta gelir dağılımı adaletsizliği gibi birçok ekonomik sorunun çözümü için Ahiliğin önerdiği çözüm metotları üzerinde değerlendirmeler yapılacaktır. Söz konusu çıkarımlar yapılırken, günümüzde yaşanan her bir iktisadi sorunun ortaya çıkmasına dair nedenler, ilgili sorunun boyutu, toplumsal etkileri değerlendirilerek, Ahiliğin söz konusu sorunun ortadan kaldırılmasına, hangi ilkesiyle nasıl bir etkileşimle çözüm üreteceği analiz edilecektir. Öte yandan bu çalışma, günümüz ekonomik sorunlarına, ana akım iktisat teorisi dışında öneriler getirmesi yönüyle kendi özgünlüğünü ortaya koyarken, ilgili literatüre de iktisadi düşünceler kapsamında yeni bir bakış açısı sunacağı değerlendirilmektedir.

Ahiliğin Doğuşu, Kurumsal Yapısı ve Temel İlkeleri

Ahilik, Anadolu’da ortaya çıkmış olup esnaf ve zanaatkârların arasında dürüstlük, adalet, yardımseverlik ve dayanışmayı destekleyen ekonomik ve sosyal bir sistemdir. Haksız rekabetin önüne geçerek ticaretin gelişmesi sağlanmıştır. Teşkilat üyelerine hem mesleki hem de ahlaki eğitimler vererek toplumda dayanışmayı artırmayı hedeflemektedir.

Ahiliğin Doğuşu

Abbasi halifesi olan Nasır Lidinillah’ın döneminde (1180-1225) Fütüvvetin¹ kurumsallaştırılması gerçekleştirilmiştir. Abbasi devleti bu dönemde siyasi ve sosyal olarak zayıflamış, devletin otoritesi sarsılmışken bu otoritenin yeniden tesis edilmesi ve toplumun refahının yeniden sağlanmasında Fütüvvet birliğinin etkili olacağını düşünen Halife Nasır Lidinillah bu birliklerin tekrardan yapılandırılmasında Fütüvvetnamelerden² de yararlanarak Fütüvvet teşkilatının ilkelerinin yeniden düzenlenmesini sağlamıştır. Nasır Lidinillah Müslüman hükümdarlara Fütüvvet teşkilatına katılmaları için buyruklar göndererek davet etmiştir. Daha sonrasında Anadolu’nun her yerinde irşat ve eğitim faaliyetleri yaygınlaşmıştır. I. Alaeddin Keykubat’ın sağladığı destekler başta olmak üzere diğer taraftan İslami-tasavvufi düşüncelere ve Fütüvvet anlayışına uyarak tekke ve zaviyelerde şeyh-mürid ilişkisi tertip edilirken, bir diğer taraftan da çalışma alanlarında usta-çırak ilişkisi ve ekonomik hayat düzenlemeye alınmıştır (Yücel et al., 2020, s. 196).

Kurumsal Yapı

Ahilik teşkilatında mesleki ve ahlaki eğitim, aşamalı bir sistem içerisinde yürütülmüştür. Fütüvvet anlayışına dayanan bu eğitim sürecinde Şeriat, Tarikat ve Marifet kapıları olarak ifade edilen aşamalarda bireyin hem mesleki bilgi hem de ahlaki olgunluk kazanması amaçlanmıştır. Şeriat kapısında temel dinî ve mesleki bilgiler, Tarikat kapısında ileri mesleki bilgiler ile tasavvufi ve kültürel eğitimler, Marifet kapısında ise kişinin olgunluk ve erdem aşamasına ulaşması hedeflenmiştir (Ekinci, 1990, s. 24).

Teşkilatın yapısında üç aşama ve dokuz kademedan oluşan derecelendirme sistemi yer alır. İlk aşamada Şeriat kapısında mürşide mesleki bilgilerden oluşan Kuran bilgisi, okuma ve yazma, matematik ve Türkçeyle birlikte, Fütüvvetname olarak da bilinen teşkilatın anayasası diyebileceğimiz bilgiler verilir. Tarikat kapısı olarak geçen ikinci aşamada da meslek bilgileri en iyi şekilde öğretilirken, tasavvufi, müzik, Arapça ve Farsça öğretimiyle birlikte askeri eğitimler de verilmiştir. Üçüncü aşama ise Şeyh mertebesine erişilen Marifet kapısıdır. Bu aşamada talebeden; Allah’a inanması, kendi benliğini öldürmesi, cehaletin karşısında susması ve büyüklerine hizmet etmesi beklenir (Karagül, 2018, s. 268).

Ahilik anlayışına göre bu aşamaların tamamlanmasının ardından insan sorumluluk bilincine ve hakikate ulaşabilir. Fütüvvetnamede yer aldığı şekliyle Ahilikte kapılar üç dereceden oluşmakta ve devamında dokuz aşama yer almaktadır. Bu dereceler sırasıyla:

İlk iki aşamada yer alan Yiğitlik ile Yamaklık Ahiliğe giriş hazırlığı niteliğindedir. Üçüncü aşama diğer bir ifadeyle teşkilata kabul aşaması olan Çıraklığı oluşturmaktadır. Diğer

¹ Fütüvvet, esasen İslam ahlakı temeline oluşturulmuş, insana ve doğaya faydalı olan fiillerin yapılması, kötü olanlardan ise kaçınılmasını veya engellenmesine dayanan ahlaklı bir hayat yaşamanın ve toplum inşa etme arzusunun Ahilik şeklinde kurumsallaşmış adıdır.

² Fütüvvetname, fütüvvet anlayışını ve Ahi teşkilatlarının mesleki ilkelerini kaleme alınmış eserlerin müşterek adıdır.

derecelendirmelerde Usta, Kalfa, Halife, Nakip, Şeyh ve Şeyh-ül Meşayın aşamalarının yer aldığı mesleki yapılanmada idari kademeleri ifade etmektedir. Fütüvvetnameye göre bu aşamalardan birinden bir diğerine geçiş ortalama olarak 1000 günü bulmaktadır. Bu da ortalama üç yıla yakın bir süreye tekâmül etmektedir. Fakat bu süre kişinin becerilerine göre uzayıp kısalabilmektedir (Karagül, 2018, s. 268).

Ahiliğin Temel İlkeleri

Ahiliğin ilkelerini ortaya koyarken, iyi insan olmayı teşvik eden ahlaki prensipler ve iş hayatını düzenleyen esaslar olmak üzere iki farklı kategoride ele almanın çok daha açıklayıcı olacağı kanaatindeyiz. Esasen içinde yaşadığı topluma karşı sorumluluğunun farkında olan güzel ahlaklı insanlar yetiştirmeyi gaye edinen Ahilik teşkilatı bu anlamda olmazsa olmaz nitelikte bir dizi prensip ortaya koymuştur. Bunları; güvenilirlik, vefalı, güler yüzlü ve tevazu sahibi olmak, kötülük edenlere dahi iyilikte bulunmak, anaya ve ataya hürmet etmek, dedikoduyu terk etmek, cömert ve sabır ehli olup, öfkesine hâkim olmak, kin tutmayıp affedici olmak, zina ve içkiye yaklaşmamak şeklinde sıralamak mümkündür (Çoban, 2018, s. 93).

Ahilik kurumu, öncelikli olarak topluma faydalı fertler yetiştirmeyi hedeflediği için güzel ahlak olarak ifade edebileceğimiz ve yukarıda bir kısmını sıraladığımız güzel huyları her bir üyesine kazandırmayı temel amaç edinmiştir. Bununla birlikte Ahilerin mutlaka üretime katılmalarını ve dolayısıyla her Ahinin bir mesleği olmasını zorunlu gören Ahilik düşüncesi (Çağatay, 1988, s. 490), Ahilerin mesleklerini icra ederken uymaları gereken mesleki ilkeleri de net bir şekilde ortaya koymuştur. Söz konusu meslek ilkeleri aşağıda açıklanarak sıralanacaktır.

Ahiliğin Mesleki İlkeleri

Ahilik kurumu kendisine bağlı olan her ahinin sosyal sorumluluğa dayılı kişisel özelliklerinin yanında mutlaka bir mesleğe sahip olmasını ve bu mesleği icra ederken aşağıda yer alan ilkelere sıkı bir şekilde uymasını emretmektedir.

Kanaatkârlık

Kanaatkârlık, fertlerin bireysel yaşantılarında dikkate alınması gereken bir özellik olmasının yanında mesleki hayatlarında da son derece önemli bir role sahiptir. Günümüzde hâkimiyet kuran kapitalist düşüncenin yegâne amacının kârı en üst seviyeye çıkarmak olduğunu dikkate alırsak kanaatkârlığın bugün için ne kadar önemli ve gerekli bir davranış şekli olduğu görülecektir. İktisadi faaliyetlerini sürdüren birçok firmanın kârını artırmak amacıyla çalışan personelin veya ortaklarının haklarını gözetmediği açıktır. Beraberinde gayesini sadece sermaye birikimi ve kâr artırmak olarak planlayan işletmenin, çevrenin kirlenmesi ve doğal kaynakların tükenmesi konusunda gereken hassasiyeti göstermesi mümkün değildir. Ahiliğin bu konudaki emirlerine göre kanaatkârlık; herkesin hakkını dikkate alma ve çevreye duyarlı olma konularında önemli bir ilkedir (Karagül ve Masca, 2017, s. 85).

İş Bölümü

Ahilikte iş bölümü oldukça önemli bir yer tutar. Bireylerin yeteneklerine uygun işlerde çalışmaları ve bu işte uzmanlaşmaları gerekmektedir. İkinci bir işle ilgilenmeleri tavsiye edilmemiş ve bu tür davranışta bulunanlar kınanmıştır. İş bölümü yalnızca ekonomik olarak değil, ahlaki problem olarak da irdelenebilir. Ahilik kültüründe kişinin sürekli olarak iş değiştirmesi, istikrarlı bir karakter yapısına sahip olmadığını ve bu kişilerin Ahi için gerekli olan ruh disiplininin yoksun olması gerekçesiyle Ahilik teşkilatına adaysa teşkilata dâhil edilmez, teşkilattaysa da teşkilattan atılır. Bu tür uygulamalar ile uzmanlaşma teşvik edilmiş ve iş hayatında hâkim kılınmıştır (Aytekin ve Bayramoğlu, 2015, ss. 73-74).

İddiharden (Yastık Altı) Kaçınma

Bugün küresel servet sürekli artarken, yoksulluğun azalmamasını (OXFAM, 2025: 4), insanlığın en temel sorunlarından biri olarak değerlendirmek mümkündür. Ahilikte bireyin servetinin 18 dirhemden çok olması durumunda yatırım yapması ya da başkasına yardım etmesi ya da borç vermesi talep edilmektedir. İslam inancında da zekât olarak yer alan bu düşünce sistemi zengin kişilerin imkânına göre ihtiyaç sahibi olan kişilere yardım etmesi istenmektedir. Böylece sermayenin sadece belli kişilerde toplanmasının önüne geçilerek üretimin ve servetin topluma yayılması sağlanmaktadır. Ülkelerin en temel ekonomik politikaların amacının; fiyat istikrarı, tam istihdam, ödemeler dengesinin sağlanması, gelir dağılımında iyileşme ve sürdürülebilir bir ekonomik büyüme hızı elde etmek olduğu söylenebilir. Bugün bunların gerçekleştirilebilmesi için büyük ölçüde faiz ve para politikalarıyla toplam yatırımların toplam tasarruflara eşitlenmesiyle sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu safhada varlığını sürdüren iktisadi sorunlar için çözüm olabilirliği açısından uygulanan politikalarının yanında Ahiliğin de önerdiği ihtiyaç fazlası sermayenin ekonomiye kazandırılmasını sağlamak amacıyla, bireyleri sermaye birikimlerini yastık altı yani iddiharden (Yastık Altı Birikiminden) uzaklaştırması oldukça önemlidir (Yücel et al., 2020, s. 198).

İç Denetim

Ahilikte üretilen malların kalite ve miktarı ile beraber kişinin iş yeri açması ilk olarak devlet tarafından, devletin erişemediği hallerde ise Ahilik teşkilatı tarafından denetlenmektedir. Osmanlı Devleti döneminde bir kalfanın kendi iş yerini kurabilmesi için ilk olarak heyet karşısında ustalığını kanıtlamak zorundaydı. Bütün şartları sağlıyor ve ustalık belgesine de sahip ama uygun bir iş yeri bulunamıyorsa da kendi yerini açmasına izin verilmezdi. Teşkilatın lideri olan Ahi Babalar, halka uygun ve onların taleplerine yönelik şekillenen Ahilik kurallarını kanun niteliğinde görüp uygulamaktaydılar. Bu kurallar genel hatlarıyla iş ahlakı, yeni iş yeri açma, hammaddenin temin edilmesi ve dağıtımı, fiyatın, standardın ve üretimin denetlenmesi, tüketicilerin şikâyetleri, ürün garantisi, eğitim ve ticarete adap, çalışma prensipleri, usta, çırak ve kalfa kuralları, yardımlaşma ve borçlanma gibi birçok ilke bu alanda ele alınmaktaydı (Karagül ve Masca, 2017, s. 86). Görüldüğü üzere Ahilik teşkilatı Ahilerin mesleki çalışmalarını her yönüyle belirli kurallara bağlamış ve bu kuralların uygulamasını titizlikle kontrol etmiştir.

Yardımlaşma

Günümüzde tüm dünyada Orta Çağ'da ise Avrupa'da geçerliliğini koruyan aşırı kâr elde etme güdüsü ve serbest rekabet anlayışına karşın Osmanlı'da Ahilik ilkelerine bağlı kalan esnaflar arası dayanışma ve yardımlaşma ilkesi geçerliydi. Osmanlı'da "can ve mal ortaklığı" olarak bilinen bu sisteme göre kazanç şahsileştirilemez. Bu durumda da esnaflar gelirlerinden ihtiyaçlarının dışındaki fazlasını Orta Sandıkta toplamış ve biriktirilen bu gelir teşkilatın ortak sermayesi kabul edilip, bu doğrultuda kullanılmıştır. Bu sermaye; ihtiyaç duyulan hammaddelerin temini, yeni iş kuracaklara gerekli malzemelerin alınması, yoksullara yardım edilmesinde kullanılmıştır. Böyle bir dayanışma ruhuyla uygulama yapan bir toplumda; yoksulluk, hırsızlık, sosyal çatışma gibi hem siyasal hem de sosyal sorunların görülmesi oldukça zor olsa gerek. Çünkü söz konusu uygulama ile ülkede oluşturulan sosyal sermaye ile sağlanan dikey ve yatay karakterli toplumsal güven ilgili ülkede birçok iktisadi ve sosyal sorunun oluşumu temelden engellenmiş olmaktadır (Karagül, 2018, s. 272).

Ürün Kalitesi

Ahilikte ürün kalitesi oldukça önemlidir. Çünkü Ahilik sisteminde kusursuz ürün, emek ve şahsiyetle bağdaştırılmaktadır. Ahilik kültürüne göre emeğin şahsiyeti yansıttığı gibi

şahsiyet de emeği yansıtmaktadır. İkisi de üretilen mal ve hizmetle sonuçlandırılıp şekil bulur. Mal cinslerinde standartlar ve fiyatların tespitinde de kalite önem arz etmektedir. Bu ilke dâhilinde her Ahi belirli miktarda ve kalitede mal kullanır, belli bir üretim metoduna uyarak malını üretir ve ürününü belli bir fiyattan piyasaya sunar. Bu ilkeye uymayıp farklı yollara başvuranlar cezalandırılırlardı (Çelen, 2014, ss. 9-10). Teşkilatta istenilen standartların altında mal üretip tüketiciyi zarara uğratan kişiler uyarılara aldırış etmediği takdirde hatalarının büyüklüğüne göre cezalandırılmaktaydı. Bu cezalar, ürünlerin ve kişinin teşhirlerinden başlayıp, dükkânların esnaf idarecileri ya da bununla ilgilenen kurumlar tarafından kapatılması kararının verilebildiği gibi hatalarında ileri gitmeleri durumunda da esnafıktan çıkarılmaya kadar ağır cezalar verilebilmekteydi (Karagül ve Masca, 2017, s. 85).

Usta-Çırak İlişkisi

Ahilik düşüncesine göre meslek sahibi olmak ve üretim yapmak hayatın temel amaçlarından biridir. Ahilik teşkilatı, üretimin sürekliliğini sağlamak ve mesleki yeterlilikleri nesilden nesile aktarmak amacıyla usta-çırak ilişkisini belirli kurallar çerçevesinde düzenlemiştir. Bu sistem sayesinde hem mesleki bilgi ve becerilerin korunması hem de Ahilik teşkilatının kurumsal devamlılığı güvence altına alınmıştır. Usta-çırak ilişkisi yalnızca bir işveren-işçi ilişkisi olarak görülmemiş; ahlaki eğitim, karakter gelişimi ve mesleki disiplinin birlikte yürütüldüğü, baba-oğul anlayışına dayalı bir eğitim modeli olarak benimsenmiştir (Çağatay, 1997). Örneğin, bir usta çırağını hatası nedeniyle işten çıkardığında, başka bir ustanın onu işe alabilmesi için önceki ustasının rızasının aranması gibi uygulamalar, teşkilatın iç denetim mekanizmasını güçlendiren kurallardan biri olarak kabul edilmiştir (Bayram, 2012, s. 86).

Ahilikte Üretim ve Tüketim

Ahilik düşüncesi, kişisel ve toplumsal refah için kimseye muhtaç olmama adına üretime büyük önem verirken, tüketim konusunda da ciddi düzenlemeler getirdiğini görüyoruz. Ahilik, öncelikle fayda, kalite ve dürüstlüğü esas alınarak bir üretim yapmayı öngörmektedir. Ahiliğin üretim sürecinde şeffaflığa da ayrı bir önem verilmektedir. Tüketim konusunda ise Ahilik, ihtiyaca göre tüketimi ve israfın önüne geçilmesiyle toplumda refahın sağlanması amaçlamıştır. Bu yaklaşımla kaynakların verimli kullanılması ve ekonomide adil ve sürdürülebilir bir düzenin oluşturulması hedeflenmektedir.

Ahilikte Üretim

İktisadi hayat üretim, tüketim ve paylaşımdan oluşsa da Ahilik anlayışının üretime çok daha fazla önem vermektedir. Bunun nedeni de toplumun güçlü olması ve rakipleri ile rekabet edebilmesinin üretime dayalı oluşudur. Ahilik anlayışı tüketimde kanaatkâr olmayı, azla yetinmeyi önerirken, üretimdeyse mütevazılığı kabul etmemektedir. Ahilik, İslam inancına göre “veren el alan elden üstündür” ilkesi gereğince, veren el olabilmek için çalışmayı, üretmeyi böylelikle üstün ve güçlü olmayı bireylere hedef olarak sunmaktadır.

Fütüvvetnamelerde Ahiler için çalışmanın zorunluluğu, helal kazancın önemi ve mutlaka meslek sahibi olunması gerektiği belirtilmiştir (Çağatay, 1982, 425). Bu anlayış ile ülkedeki üretimin teşviki ve sürdürülebilirliği sağlanmış olacaktır. İktisadın temel fonksiyonu olan üretim, Ahilik anlayışında önemli bir yeri olmasıyla birlikte, neyin ne kadar üretileceği açısından kapitalist düzenden tamamen ayrılır. Ahilikte üretim her ne kadar teşvik edilse de neyin, nasıl ve ne kadar üretildiği konusu sürekli denetime tabi tutulmuştur. Ahilikte üretim, zorunlu ve helal ihtiyaçların fonksiyonu olarak görülmüş (Kazıcı, 1988, s. 540), bunun sonucunda da ihtiyaç fazlası, helal olmayan mal ve hizmetlerin üretimi ve ticaretinin yapılması menedilmiştir.

Günümüzde, kârı en üstte tutma hedefiyle reklamla oluşturulan suni ihtiyaçları tatmin için yapılan üretim ile birçok birey ve toplum için ihtiyaç olmayan, lüks ve sağlıksız mal ve hizmetlerin üretimi de Ahilik sisteminde hoş karşılanmamıştır. Çünkü bu tür üretim, kaynaklarda israfa, çevre kirliliğiyle bireyin ve toplumun geleceğini tehdit eden bir olgudur. Ahilikte üretimin temel gayesi kârdan ziyade, toplumsal bir fayda oluşturmaktır. Bununla beraber üretimi teşvik edilen zaruri ihtiyaçların da ne kadar üretileceği yine Ahilik teşkilatı tarafından belirlenip denetlenmektedir. Bu kapsamda Ahilikte, ihtiyaçları sınırsız kabul ederek, tüketicinin özendirilmesiyle paralel ilerleyen aşırı talebi karşılamak için üretim yapılması ve bu nedenden ötürü oluşan israf ve kaynakların gereksiz yere kullanımı hoş karşılanan bir durum değildir (Akdağ ve Kurtuluş, 2016, ss. 125-126).

Ahilikte Tüketim/Sarf Etmek

İnsanın varlığını devam ettirebilmesi için mutlak anlamda hem bedensel hem de ruhsal gereksinimlerini karşılaması iktisadi anlamda tüketim olarak kabul görmektedir. Söz konusu gereksinimlerini karşılayacak olan ve üretimle ortaya çıkan mal ve hizmetlerin sarf edilmesinin Ahilik anlayışında sıkı bir denetime tabi tutulduğunu görüyoruz. Çünkü insanın tüketim yaparken, hem kendi bedenine ve ruhuna karşı hem de sosyal çevresi ile doğaya karşı sorumlulukları olduğu için Ahilik sistemi, fertleri bu hususta da disipline etme ihtiyacı duymuştur.

Bugün toplumumuzda devam eden, Müslüman'ın miskin bir hayat sürmesine neden olan “bir lokma, bir hırka” yaklaşımı Ahilik anlayışına hiçbir şekilde uymamaktadır. Çünkü Ahilik anlayışı üretimde aktifliği ve üretken bir yapıyı öngörürken, konu tüketime gelince mütevazı olunmasını önermektedir. Görüldüğü üzere Ahilik düşüncesinde “bir lokma, bir hırka” anlayışı, üretim ve çalışma için değil, sadece tüketim için kabul edilebilir. Ahilik anlayışı, tüketmeyi zorunlu olan temel ihtiyaçlar için gerekli kabul etmiş, diğer gösteriş ve israfa kaçan fazla tüketimi hoş görmemektedir (Tabakoğlu, 2005, s. 82). Dolayısıyla Ahilik düşüncesinin burada ihtirasla ihtiyacı birbirinden ayırdığını görüyoruz (Karagül ve Masca, 2017, s. 87).

İhtiyaçlar, birey ve toplumun yaşamını sürdürebilmesi için temin edilmesi zorunlu olan temel gereksinimlerden oluşur. Fakat arzu ve isteklere bağlı tüketim ise bireyin içinde yaşadığı toplumda kişisel gücünü ve itibarını yükseltmek için yaptığı her türlü gösteriş ve ihtişamı temel alan ihtiraslardan oluşmaktadır. Bur anlayışta Ahilik, kişinin ihtiyaçlarını karşılaması konusunda sınırlama koymazken, ancak toplumsal refah, dengeli kalkınma ve israftan kaçınmak üzere kanaatkârlık ile ihtirasları kontrol altına almayı amaçlamaktadır. (Akdağ ve Kurtuluş, 2016, ss. 128-129).

Güncel İktisadi Sorunlar için Ahiliğin Çözüm Önerileri

Küresel anlamda üretim ve buna bağlı toplam gelirden hissedilir bir biçimde sürekli bir artış yaşanmasına rağmen, dünyadaki yoksulluğun azalışına dair kayda değer olumlu bir gelişmeye rastlamak mümkün değildir. Bu bağlamda gelir ve servet dağılımındaki adaletsizlikle birlikte özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan işsizlik ve enflasyon sorunu insanlığın çözüm aradığı en önemli iktisadi problemler arasında yer almaktadır. Bu itibarla söz konusu söz konusu sorunların kalıcı bir biçimde çözüme kavuşturulabilmesi için ilgili sorunlara kaynaklık eden ekonomik teorinin dışında farklı bir anlayışla çözüm aramanın çok daha akılcı olduğu göz ardı edilmemelidir.

Gelir Dağılımı Bozukluğu

OXFAM'ın 2025 yılı “Kazananlar Üretenler Değil” başlıklı raporuna göre, yoksulluk içinde yaşayan insanların sayısı 1990'dan beri neredeyse hiç değişmezken, milyarderlerin

serveti 2024'te 2023'ten üç kat daha hızlı artarken, önümüzdeki on yıl içinde beş adet Dolar trilyoneri beklenmektedir. Bu arada, rapora göre milyarderlerin servetinin çoğu kazanılmadan; kayırmacılık, yolsuzluk ve tekelleşme yoluyla elde edilmektedir (Oxford Committee for Famine Relief [OXFAM], 2025).

Yine aynı rapora göre Dünya Bankası'nın 6,85 ABD doları yoksulluk sınırının altında yaşayan dünya nüfusunun payı %44'ken, ters bir simetriyle, en zengin %1'lik kesim, tüm küresel servetin neredeyse aynı %45'lik oranına sahiptir.

Küresel ekonominin en temel sorunu olan ve örneklerini daha da çoğaltabileceğimiz küresel gelir eşitsizliği, her geçen gün artarak devam etmektedir. Söz konusu sorunun insani yönü, ekonomik tarafından çok daha önde olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Artan gelir dağılımı adaletsizliği ülkeler açısından toplam talepte ve dolayısıyla üretimde ciddi düşüşlere neden olurken, diğer yandan da aşırı yoksulluk nedeniyle insanların temel ihtiyaçlarına ulaşmasını engellemektedir. Bununla birlikte toplumda siyasal ve sosyal çalışmalara neden olmak suretiyle ilgili ülkedeki sosyal sermaye düzeyinin düşmesine yol açmaktadır.

Küresel boyutta yaşanan gelir ve servet dağılımı adaletsizliğinin çok sayıda nedeninden bahsetmek mümkün olmakla birlikte, kanaatimizce bunlar içinde en etkili olanı, ekonominin ahlaki bir kaygısı yoktur düşüncesiyle kâr maksimizasyonuna bağlı sermaye birikimini hedefleyen Kapitalist anlayıştır. Klasik iktisada göre “Her arz kendi talebini oluşturur” düşüncesi, kapitalizmin kâr maksimizasyonu ile sermaye birikimi amacı gereği işletilmediğinden dolayı insanlık yüzyıllardır ekonomik krizlerle mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Bu iddianın işletilememesinin asıl nedeni insanların emeğinin üretimden hak ettiği payı alamamasıdır (Stiglitz, 2012, ss 109-116). Eğer, insanlar emeğinin hak ettiği ücreti alabiliyor olsaydı; her arz kendi talebini oluşturmuş olacağından, krizlerin en yaygın nedeni olan talep yetersizliği sorunu da ortaya çıkmayacaktı. Ancak böylesi bir durumda da kapitalizmin sermaye birikimi yapması mümkün da olamayacaktı (Karagül, 2020, ss. 24-26).

Kapitalist sistemde sermaye ve kaynakların varlıklı kişiler ve büyük şirketlerin lehine oluşturulan ticaret politikaları ve finansal piyasaların gelişmekte olan ülkelerin aleyhine işlemesi adaletsizliği arttıran bir diğer husustur. Öte yandan birçok ülkede zengin kesimin vergi yükümlülüğünün daha düşük olması gelir dağılımındaki dengesizliğin artmasına neden olurken, buna ek olarak varlıklı kişi ve şirketlerin vergi cennetleri vasıtasıyla servetlerini gizlemesi, ekonomik sistemin dışına taşınmasına imkân verdiğinden gelir dağılımındaki dengesizlik daha da artmaktadır.

Ekonomik kriz dönemlerinde ilgili ülkede toplam servette hiçbir azalma olmazken, toplumun ekseriyetinin mevcut alım gücü ve de beraberinde servetinde kayıp yaşanmaktadır. Dolayısıyla, toplum genelinin fakirleşmesi sebebiyle, toplam talepte oluşan daralma çoğu ekonomik krizin asıl nedenini oluşturmaktadır. Bu aşamada geniş toplum kesiminin elinden çıkan servet elit ve dar küçük grubun kontrolü altına alındığı görülmektedir. Çoğunlukla, kriz yaşanmaya başladığında borçlu kesim kriz mağduru olurken, alacaklı taraflar ise krizden daha da güçlenerek çıktığı inkâr edilemeyecek bir gerçekliktir (Karagül, 2020, s. 26).

Ayrıca yine Kapitalist anlayışa bağlı olarak uygulanan aşağıdaki politikaları ve benzerlerini, bugün yaşanan gelir dağılımı bozukluğunu artıran nedenler arasında değerlendirmek mümkündür:

Geçici veya yarı zamanlı işçi çalıştırmanın yaygınlaşması,

Uluslararası ticaret hacmindeki büyüme beraberinde kalifiyeli çalışan ihtiyacında bir artışa ve bununla birlikte kalifiyesiz ve kalifiyeli çalışan arasındaki ücret farkının açılması,

Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve istihdam gibi büyük bir kesimin beklenti içerisinde olduğu ve talep gören bu alanlarda ayırım ve eşitsizlik durumu,

Kadınlara yönelik yapılan cinsiyet ayrımcılığı ve cinsiyetinden dolayı farklı muamelelere maruz kalmalarıdır,

Ülkelerin kriz dönemlerinde sosyal yardımlarda kesintiye gitme ve kamusal harcamalarda azaltmaya giderek işsizlik oranını artırması gibi nedenler sıralanabilir (Özdincer, 2019, ss. 24-25).

Yoksulluk ve açlık, günümüzün en temel iktisadi sorunlarının başlarında bulunması şüphesiz ki geniş bir kesimin hemfikir olduğu bir durumdur. Diğer taraftan az gelişmiş ülkelerin çoğunlukla sıkıntıya düştüğü ekonomik sorunun dış borç ve sermaye yetersizliği olduğu bilinmekte olan bir gerçektir. Doğal olarak yoksulluğun ortadan kaldırılması ve de mevcudiyetini koruyan bütün iktisadi sorunların giderilmesine çözüm olunabilmesi için sermayenin tabana yayılması en temel şartlardandır. Bunun gerçekleştirilebilmesi için de kapitalist sistemin hedeflediği sermaye birikimi yerine Ahiliğin temel ilkelerinden olan kanaatkârlık, yardımlaşma ve iddihardan/sermaye birikimi uygulamasından kaçınmanın oldukça büyük önem arz ettiği muhakkaktır. Ahiliğin ortaya koyduğu söz konusu ilkelerin hayata geçirilmesiyle ilgili ülkede; toplumsal gelişme, sosyal barış ve sosyal birliktelik tesis edilecektir (Akalin, 2021, 790).

Ahilik Kapitalist sistemin “iktisadın ahlakı yoktur” tezine karşılık olarak insanlara ve çevreye zararlı olabilecek, ahlaka uygun olmayan her türlü ekonomik uygulamaya karşı çıkmış ve yasaklamıştır. Ahilik, toplumsal yardımlaşma, dayanışma ve adil kazanç anlayışını benimsemiştir. Ayrıca Ahilik sistemi, kazancın belli bir bölümünün toplumla paylaşılmasını ve ihtiyaç sahiplerine yardım etmeyi, sosyal sorumluluk projeleri ile yardımlaşma ve dayanışma kurumlarına destek olmayı da üyelerine tavsiye etmektedir.

Haksız Rekabet ve Tekelleşme

Günümüz sorunlarından olan büyük şirketlerin tekelleşerek küçük işletmelerin piyasadan çekilmelerine neden olmaları, piyasalarda oluşan haksız rekabetin en önemli sebeplerindendir. Amerikan iktisatçı C. Stigler’e göre rekabet yapısı olmayan bir şirketin bu koşullar altında gelişmeyeceği aşikardır. Stigler, büyük işletmelerin tekel ortamından aldığı kazançlar analiz edildiğinde bu kazancın orta ölçekli işletmelere oranla ne daha az ne de daha fazla verim elde ettikleri görülmüştür. Büyük şirketler tarafından kontrolü sağlanan piyasada belli sayıda küçük ve orta işletmelerin bulunması büyüklüğün o kadar da önemli olmadığını ortaya koymaktadır. Böylesi bir haksız rekabet ortamında küçük işletmelerin kısa sürede piyasadan çekilmek zorunda kalması kaçınılmaz olmaktadır (Hacıyev, 2011, s. 112).

Bu sorunları somutlaştırmak gerekirse ülkemizde yaklaşık 20 yıl önce binlerce bakkalın gördüğü işi bugün üç beş tane zincir marketin görüyor olması, ülkede bozulan gelir dağılımının önemli nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. 2023 yılı itibarıyla Türkiye’de 3.500’ü aşkın küçük marketin kapatıldığı bilinmektedir. Bunun nedeni de zincir marketlerin toplu alım satım yapmasıyla birlikte maliyetlerini düşürerek bireysel işletme olan bakkallara yaşama şansı tanımamalarıdır. Tekelleşmeye dair ülkemizden bir diğer örnek ise ulusal ve uluslararası ölçekte faaliyet gösteren e-ticaret işletmeleridir. Benzer şekilde söz konusu işletmeler hem toplu alım satım hem de cadde üstünde işyeri kiralamak zorunda olmadıklarından ciddi maliyet avantajı sağlamak geleneksel işletmelere karşı rekabet üstünlüğü sağlamaktadırlar.

Ahilik sistemi iktisadi faaliyetlerde kârlıktan evvel toplumsal faydayı öncelediği için haksız rekabet yerine esnaflar arası dayanışmayı tavsiye etmektedir. Bu bağlamda esas olan bir işletmenin tek başına elde ettiği toplam kârın yüksekliği değil, aynı işin normal bir kârlılık ile

daha çok istihdam sağlayarak gelirin tabana yayılmasını sağlamaktır. Bu çerçevede, Ahilik anlayışına uygun bir şekilde esnaf ve zanaatkârlar arasında oluşacak haksız rekabetin önlenmesi ve küçük işletmelerin korunması, rekabetin adil olarak yürütülmesi ve tekelciliğin önlenerek anti-tekel yasaların desteklenmesi öncelikle alınabilecek önlemler arasında yer almaktadır.

Yolsuzluk ve Kayıt Dışı Ekonomi

Yoksul ve gelişmiş ülke diye ayırt etmeksizin ülkelerin tamamında yolsuzluğun günden güne artış gösterdiği görülmektedir. Kapitalist sistemin, kâr maksimizasyonu ile sermaye birikimi yapabilmek için hiçbir ahlaki kaygı gözetmeden her türlü ekonomik faaliyette bulunmayı kabul etmesinin rolünü göz ardı edebilmek mümkün değildir. Bu anlayış haksız kazançla özellikle güçlü kesimin daha da zenginleşmesine neden olurken, dar gelirli kesimin çok daha fakirleşmesine yol açmaktadır. Söz konusu etik dışı uygulamalar, özellikle kamusal mal ve hizmetlere bütün vatandaşların eşit imkânlarda sahip olabilmesinin önüne geçmektedir. Hal böyleyken, kamusal mal ve hizmetlerin yasal olmayan yollarla sadece bedelini ödeyebilecek durumda olan zengin kesime sunulmaktadır. Yoksullar da bu haklardan faydalanamadığı için ekstra bir yoksulluğa sürüklenmektedir.

Yolsuzluk aynı zamanda vatandaş ve şirketler için “yüksek vergi” anlamını taşımaktadır. Bu durumda yoksullar faydalanamadığı hizmetler için bir de finansmana katlanarak yoksulluğuna yoksulluk katmaktadır (Şahin, 2005, s. 131). Yolsuzluk Algı Endeksi (CPI), 180 ülke ve bölgeyi kamu sektöründe meydana gelen yolsuzluk algısı bağlamında sıralayan küresel bir gösterge olarak kabul görmektedir. Bu endeks ülkeleri 0-100 değerleri arasında bir ölçeklendirme ile değerlendirmeye alırken, söz konusu değer 0’a yaklaştıkça yolsuzluğun arttığını, 100’e yaklaştıkça ise yolsuzluğun azaldığı temiz bir kamu sektörü olduğu anlamına gelmektedir.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından yayınlamış olan 2024 yılı Yolsuzluk Algı Endeksi sonuçları bağlamında, Türkiye 34 puan ile 107. sıraya gerilemiştir. Türkiye’nin puanı 2023 yılına oranla değişmezken, sıralamasındaki oynaklığın sebebi diğer ülkelerin puan değişiminden kaynaklanmıştır. Ülke sıralaması diğer bütün ülkelerin puanlarına göre değişmekte iken, ülkenin almış olduğu puan, kamudaki yolsuzluğa işaret olarak değerlendirilmektedir. Türkiye, AB’ye üyelik sürecinde 2013 yılında 18 puan alarak, ilgili ülkeler arasında en düşük puanlardan birini almışken son yıllarda 16 puan arttırarak 34 puana çıkması üzerinde dikkatle durulması gereken bir husus olduğu kanaatindeyiz (Uluslararası Şeffaflık Derneği, 2025).

Ahlaklı olmayı ve kul hakkını hayatın temel felsefesi olarak kabul eden, aynı zamanda zenginlikten ziyade kanaatkarlığı ve yardımlaşmayı tavsiye eden Ahilik sisteminin hâkim olduğu bir toplumsal yapıda, yukarıda bahsedilen küresel ve ulusal ölçekteki yolsuzluk ve buna bağlı haksız kazanç uygulamalarının büyük bir çoğunluğunun olmayacağı muhakkaktır (Kazıcı, 1988, s. 540-547; Ekinci, 1990, s. 32-46). Öte yandan Ahilik teşkilatı, şeffaf ve etik bir ticaret ile toplumsal dayanışmanın ön planda olduğu bir yönetim biçimiyle yolsuzluğa çözüm önerileri sunabilmektedir. Kamuda görevli çalışanlar için etik ticaret sertifikasyonunun zorunluluğu getirilerek kayırmacılık ve rüşvetin önüne geçilebilir. Buna ek olarak vatandaşın yolsuzluğu bildirebileceği bir denetleme platformu kurulabilir ve toplumsal katılım artırılabilir. Böylelikle daha güvenilir ve adil bir ekonomik düzen sağlanabilir.

Kalitesiz Ürün ve Tüketici Haklarının İhlali

Günümüz sorunlarından biri olan üretimde kalitesizlik, haksız fiyat politikaları ve yanıltıcı reklamlar ile tüketiciler sıkça haksızlığa uğramaktadırlar. Ülkemizde de genel anlamda şikayetçi olunan; ihaleye fesat karıştırma, vergi kaçırma, hileli ve kalitesiz mal üretme gibi

ahlak dışı uygulamalar, bir yandan iş ahlakı sorununa işaret ederken, diğer yandan ülkede sosyal sermaye birikimine önemli ölçüde menfi etki yapmaktadır (Karagül, 2012, s. 9).

Ahilik anlayışına göre tüketicinin korunması ve dürüst ticaret oldukça önemlidir. Ahilik sisteminde gerçekleştirilen iç denetim sonucu, “Pabucun dama atılması” ifadesinde yerini bulan hileli mal üretenin teşhir edilerek, işyerinin kapatılması uygulaması, tüketiciyi yanıltana karşı caydırıcı önlemlerin Ahilik sistemindeki yerini bizlere göstermektedir (Ayva, 2017, s. 170). Günümüzde bu sorunu çözmek için yanıltıcı reklamlara daha etkin yasal düzenlemeler yapılması, ürün standartlarının daha sıkı denetlenmesi, tüketicinin bu konularda bilinçlenmesi sağlanarak ve de tüketicilerin haklarının savunulması için daha caydırıcı yasal düzenlemeler ve denetim mekanizmasının oluşturulması ilgili sorunun çözümüne büyük ölçüde katkı yapacağı kanaatindeyiz.

İşsizlik

Esasen ekonominin en temel sorunlarından olan, iktisadi boyutundan ziyade sosyal ve insani boyutu çok daha öne çıkan işsizlik, bütün toplumlar da acil çözüm beklemektedir. İşsizliğin ortaya çıkmasında, emeği ikame eden teknolojik gelişmelere ilaveten yanlış eğitim ve ekonomi politikalarının da rolünü göz ardı etmek mümkün değildir. Neo liberal sistemde yürütülen haksız rekabet, diğer sektörlerde olduğu gibi emek piyasasında da çok ciddi hak kayıplarına neden olmaktadır.

Ücretlerin baskı altına alınması, işsiz ve işçilerin kontrolünün sağlanması, onların arasında da yıkıcı bir rekabet ortamı yaratmak için bile kapitalizmin her zaman işsiz bir kesime ihtiyaç duyduğu göz ardı edilemez. Nedendir ki, işçi ve işsiz arasındaki, işsiz ve işsiz arasında oluşan bu rekabet “burjuvazinin elinde proletaryaya karşı en keskin silahtır.” Öyledir ki, işsizliğin bir bölümünü görüldüğü üzere işçilerin kendi aralarında oluşturduğu rekabet ortamı oluşturmaktadır (Akkaya ve Gürbüz, 2012, s. 3).

Bu durumu Türkiye üzerinde örneklandırmek gerekirse, 2023 ve 2024 yıllarında genç işsiz oranı %20’nin üzerinde seyretmiştir. Pandemi dönemi sonrasında yüksek faiz oranları beraberinde işsizlik oranında artışa sebebiyet vermiş, fakat bu durum karşısında ihracat ve turizm gibi sektörlerde yaşanan hareketlilik yeni iş imkanlarının kapısını aralamamıştır. Ekonominin en önemli sorunlarından olan işsizliğin ortadan kaldırılmasında Ahilik sisteminin rolünü ele aldığımızda ilk etapta, Ahiliğin, kapitalist sistemin öngördüğü kâr maksimizasyonu yerine toplumsal faydayı önceleme, ülkedeki istihdam ve ücretler genel düzeyinin artmasına imkân sağlayacak bu da söz konusu işsizlik probleminin belli ölçülerde azaltılmasına neden olacaktır.

Öte yanda Ahilik anlayışındaki çıraklık sistemi ile gençlerin meslek edinmesi desteklenmiştir. Çıraklık, kalfalık ve ustalık aşamaları ile kişinin hem teoride hem de pratikte eğitimi sağlanarak iş gücü piyasasına tecrübe sahibi kişilerin kazandırılmasının önü açılmış olacaktır. Böylelikle bugün ülkemizde yoğun olarak yaşanan yapısal genç ve yapısal işsizlik önemli ölçüde azalmış olacaktır. Ayrıca Ahiliğin temel hedeflerinden olan ülkeyi dışa bağımlılıktan koruma ilkesi, doğal olarak üretim ve istihdam artışına imkân vereceğinden böylelikle işsizliğin azaltılmasına katkı sağlanmış olacaktır.

Enflasyon

Ekonomik dengelerin yerinde olmadığına işareti olan enflasyon, ülkede fiyatlar genel düzeyinin sürekli ve hissedilir bir biçimde artması anlamına gelmektedir. Arz yetersizliği, maliyet artışları ve enflasyon beklentisi ile kâr güdüsüne bağlı gerçekleşen enflasyon, özellikle dar gelirli kesimin alım gücünün daha da azalmasına ve buna bağlı ülkedeki gelir dağılımının ve sosyal barışın bozulmasına yol açmaktadır. Bilhassa gelişmekte olan ülkelerde çok daha

yoğun görülen enflasyonla mücadelede uygulanan en yaygın politika, enflasyondan olumsuz etkilenen dar gelirli kesimin alım gücünü daha da azaltan sıkı para ve maliye politikalarıdır (Seyfettin Erdoğan & İlyas Şıklar, 2011, s. 410).

Ahilik teşkilatı, ekonomik hayatta fiyat oluşumunun yalnızca kâr maksimizasyonuna bırakılmasını doğru bulmamış; üretici, satıcı ve tüketici arasında adalet ve güveni esas alan bir piyasa düzenini benimsemiştir. Bu anlayışta kaliteli üretim, ölçü ve tartıda dürüstlük, makul kâr, tüketicinin korunması ve haksız rekabetin önlenmesi temel ilkeler arasında yer almaktadır (Çağatay, 1990). Günümüz koşullarında bu ilkeler; etik fiyatlandırma, yerel üretimin desteklenmesi, üretici örgütlenmelerinin güçlendirilmesi ve tedarik zincirlerinde gereksiz aracılık maliyetlerinin azaltılması gibi uygulamalarla fiyat istikrarına katkı sağlayabilecek bir perspektif sunmaktadır. Böylece Ahilik, ekonomik faaliyetleri yalnızca bireysel kazanç ekseninde değil, toplumsal refah ve piyasa güvenliğini birlikte gözeten bir anlayışla ele almaktadır (Çağatay, 1990). Böyle bir anlayışın aşırı fiyat artışlarının önlenmesi açısından son derece etkili olacağı göz ardı edilemez.

Aşırı Tüketim ve Tüketim Kültürü

İnsanın varlığını sürdürebilmesi için sürekli dengeli bir tüketim yapmaya muhtaç olduğu muhakkaktır. Söz konusu tüketimin yetersiz olması kadar aşırı oluşu da bir dizi kişisel, toplumsal ve çevre sorunlarına neden olduğu göz ardı edilemez. Bugün küresel çapta olduğu gibi ülkemizde de kâr maksimizasyonu amacıyla reklamlarla oluşturulan suni ihtiyaç ve talep için gerçekte insanlar için gerekli olmayan hatta zararlı olan bir dizi lüks ve sağlıksız mal ve hizmetler üretilmektedir. Bu anlayış, ekonomide kaynak israfı, çevre kirliliği ile beraberinde toplum ve bireylerin geleceğini tehdit altına alan bir yöntemdir. Bununla birlikte ekonomide sürdürülebilir bir kalkınmanın ve de beraberinde sağlıklı bir hayatın devamlılığının sağlanmasının mümkün olmadığı görülmektedir (Karagül ve Masca, 2017, s. 87).

Öte yandan insanın en temel özelliklerinden olan beğeni arayışını, eğer kişi ilgili toplumda ülkemizde olduğu gibi üreterek değil de tüketerek karşılayabiliyorsa, bu da tabii olarak insanları üretime değil, tüketime yönlendirecektir. İnsanlarda modadan geri kalmama çabası, otomobilin, telefonun vb. en iyisini alabilmek için borçlanmaya başvurmak şeklindeki davranışlar esasen tüketim üzerinden beğeni alma arayışına dayanmaktadır (Yazar, 2010, s. 228). Forbes dergisinde yayınlanmış olan ‘Küresel Lüks Ürünler Piyasası’ adlı çalışma gelir dağılımı eşitsizliğini küresel boyutta bir kez daha ortaya koymuştur. Araştırmaya göre 2014 yılında dünya genelindeki aşırı zenginlerin bir yıl içinde lüks tüketime yaklaşık olarak 1,1 trilyon dolar para harcadığını ortaya koymuştur. Bu değer, dünyada yer alan aşırı yoksulluğun ortadan kaldırılması için gerekli olan yıllık 175 milyar doların ortalama olarak 6 katına denk gelmektedir (Özdincer, 2019, s. 1). Ahiliğin bu konudaki çözümü, ihtiyaç odaklı, kanaatkârlık ve israftan kaçınmaya bağlı tüketim anlayışına dayanmaktadır. Toplumun Ahiliğin öngördüğü; ihtirastan ziyade ihtiyaç, lüksten ziyade kanaatkârlığa ve gösterişten ziyade mutedil anlayış çerçevesinde bir tüketim gerçekleştirmesi, bireysel, toplumsal ve çevreye bağlı ortaya çıkan birçok sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır.

Çevre Sorunları

Günümüzde yaşanan hızlı sanayileşme ve buna bağlı gerçekleşen aşırı tüketim alışkanlıkları, küresel ısınma, çevre kirliliği ve doğal kaynakların hızla tükenmesi, geri dönüşü olmayan çok ciddi birçok sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Kapitalizmin hep daha fazla tüketim ve üretim anlayışıyla doğal kaynakların sınırsız kullanımı, ekolojik sorunların temelini oluşturmaktadır. Joel Kovel’in (2007) “doğanın düşmanı” diye adlandırdığı kapitalist sistem, doğal kaynakları fütursuzca kullanarak doğayı ve

doğal olarak dünyayı yaşanamaz hale getirmektedir (Bilgili, 2022, s. 207). Çevresel sorunların ekolojik bir krize dönüşmesi riskine karşı gerek ulusal gerekse uluslararası çevreler bu büyük soruna dikkat çekmeye çalışmaktadırlar. 2022 yılında Dünya Ekonomi Forumu'nun yayınlamış olduğu Küresel Riskler Raporu'na göre önümüzdeki 10 yıl içinde dünyayı beklemekte olan riskler sıralanmıştır. Açıklanan bu rapora göre 10 yıl içerisinde bizleri beklemekte olan en büyük riskin iklim krizi olduğuna işaret edilmektedir. Ayrıca doğal kaynakların bu şekilde önlem alınmadan kullanılması hızla tükenmeye ve dünyanın geleceğini tehlikeye sokmaktadır (Bilgili, 2022, s. 208).

Diğer birçok ekonomik sorunun asıl nedenini oluşturan Kapitalist sistemin kâr maksimizasyonu ile sermaye birikimi anlayışına karşılık, Ahiliğin ihtiyaç temelli ve kanaatkarlığı esas alan iktisadi anlayışı büyük ölçüde çözüm sunmaktadır. Ahilik, kaynakları kullanırken dikkatli olmayı ve israftan kaçınmayı emretmektedir. Günümüzde sürdürülebilir üretim ve tüketim alışkanlıklarının benimsenmeye başlaması ile çevreyi kirletmeden üretim ve doğayı koruma yaklaşımının, Ahilik ilkeleriyle büyük ölçüde paralellik arz ettiği görülmektedir. Günümüzde yaygınlaşan yeşil ekonomi, çevre dostu teknolojilerin kullanımının artması ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırımların teşviki de Ahilik anlayışına uygun olduğunu ifade etmek mümkündür.

Sonuç

Ülkemiz dahil hemen hemen bütün kürede yaygın bir şekilde uygulanmakta olan kapitalist anlayışa dayalı neoliberal sistemin insanlığın genelinin refahını arttırmak gibi bir çabası olmadığı gibi böyle bir hedefinden de söz etmek mümkün değildir. Hiçbir ahlaki kaygı taşımadan, kâr maksimizasyonu üzerinden sermaye birikimi yapmayı hedefleyen söz konusu sistem, toplumsallıktan ziyade bireyselliğe dayanırken, bireyler de tüketimleri ve birikimleri ölçüsünde değer görmektedir. Bu anlayışın ürettiği, sosyal ve ekonomik yapıda, tüm dünya genelinde her geçen gün daha da artan gelir ve servet dağılımındaki adaletsizlik kabul edilebilir sınırları çoktan aşmış durumdadır.

Buna karşılık, Osmanlı ülkesinde hüküm süren, o günkü şartlarda esnaf teşkilatının, yapılanması, eleman yetiştirilmesi, üretim sisteminin planlanması ve uygulanması konularında görev üstlenen Ahilik Teşkilatı, üretim artışını önemsemekle birlikte, bunu sermaye birikimine araç olarak değil, toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla gerçekleştirmiştir. Yine Ahilik sisteminde kapitalizmden farklı olarak bireyselliğin değil, toplumsallığın öne çıktığını görüyoruz. Burada birey, yaptığı tüketim ve birikimle değil, topluma yaptığı katkı ile değer kazanmaktadır. Bu çerçevede birey topluma katkı sunarken, toplum da bireyine sahip çıkmaktadır. Dolayısıyla birey fakir dahi olsa toplumu ölçüsünde güce sahip olabilmektedir.

Görüldüğü şekliyle Kapitalizm ve Ahiliğin insana dolayısıyla ekonomik faaliyetlere olan yaklaşımı farklılığını, ekonomik sorunlara yönelik tutumlarında da gözlemlemek mümkündür. Sermaye birikimi hedefi ile bireysel zenginliği, amaçlayan Kapitalizmin; küresel çapta yoksulluk, gelir dağılımı adaletsizliği, birçoğu talep yetersizliğine bağlı ekonomik krizler, işsizlik ve enflasyon şeklinde çok farklı sorunun, sürekli ya da tekrarlayan bir şekilde yaşanmasına neden olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Buna karşılık, güçsüze yaşama hakkı tanımayan acımasız ve haksız rekabet yerine, dayanışma ve yardımlaşma ile öncelikle zayıfı yaşatarak toplumsal barışı ve kalkınmayı hedefleyen Ahilik anlayışı, gelir dağılımı adaletsizliğini ilk baştan önlemeye çalışarak, onun neden olduğu birçok sorunun oluşumuna büyük ölçüde temelden engel olduğunu ifade etmek mümkündür.

Kârlılık yerine, toplumsal ihtiyaçlar güdüsüyle üretim planlaması gerçekleştiren Ahilik sistemi, böylelikle aşırı ve gereksiz üretimden kaçınarak çok daha çevreci ve sürdürülebilir bir üretim yapısını da tesis etmektedir. Bu çalışmada yoksulluk, işsizlik, enflasyon ve borçlanma

gibi çok sayıdaki ekonomik sorunun nedenleri ve çözüm önerileri, Kapitalizm ve Ahilik ilkeleri bağlamında, neden sonuç ilişkisi kurgulanmak suretiyle karşılaştırmalı bir analize tabi tutulmuştur. Konuyu ele alış biçimiyle literatürde ilk olma özelliğinde olduğunu düşündüğümüz bu çalışmanın, benzer konulardaki bundan sonraki çalışmalara da katkı yapacağını kanaatindeyiz.

Kaynakça

- Akalın, İ., (2021). Sosyal Politika Açısından İş ve Meslek Ahlâkının Ahilikteki Temelleri Olarak Fütüvvet Anlayışı -Sülemî'nin Kitâbü'l-Fütüvvet'i Örneğinde-, *DEUİFD Türk Kültürünü Mayalayanlar Özel Sayısı*, ss. 787-798. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuifd/article/1051894>
- Akdağ, Ö. ve Kurtuluş, M. (2016). *Ahilik ve meslek ahlakı*. Konya: KTO Karatay Üniversitesi Yayınları.
- Akkaya, Y., Gürbüz, R. (2012). Ekonomik büyüme ve işsizlik üzerine [Tartışma metni].
- Aytekin, B., & Bayramoğlu, S. (2015). Ahilik ve Meslek Etiği. *International Journal of Academic Values Studies*, 1(1), 65–78. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijavs/issue/28382/301736>
- Ayva, A. (2017). Türk kültürü ve halk edebiyatında Ahilik. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 37, 163–174.
- Bayram, S., (2012). Osmanlı'da Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilâtı ve Esnaf Loncaları, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (21), 81-115.
- Bilgili, F. F. (2022). Kapitalist anlayışın neden olduğu çevre sorunlarının çözümünde alternatif bir model yaklaşımı: Ahilik. *New Era International Journal of Interdisciplinary Social Researches*, 7(16), 206–214.
- Çağatay, N. (1982). Anadolu'da ahilik ve bunun kurucusu Ahi Evren, *Belleten*, 46(182), 423-436. doi:10.37879/belleten.1982.423
- Çağatay, N. (1988). Anadolu Türklerinin ekonomik yaşamları üzerine gözlemler (Bu Alanda Ahiliğin Etkileri), *Belleten*, 52(203), 485-500. <https://belleten.gov.tr/tam-metin-pdf/2030/tur>
- Çağatay, N. (1990). *Ahilik Nedir?* Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları.
- Çelen, A. İ. (2014). Toplam Kalite yönetiminin çekirdeği: Ahilik. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 4(10), 5–14. <https://dergipark.org.tr/en/pub/odusobiad/issue/27564/290011>
- Çoban, M. (2018). Değerler eğitimi ve Ahilik ilkeleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 87–102.
- Ekinci, Y. (1990). *Ahilik*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Erdoğan, S., & Şıklar, İ. (2011). *Makroekonomi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gündüz, A. Y., Mehmet, K., Aydemir, C. (2012). Ahilik teşkilatında ve günümüzde tüketicilerin korunmasına yönelik çalışmalar üzerine bir değerlendirme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 37–54.
- Hacıyev, N. (2011). Piyasa ekonomisine geçiş sürecinde rekabet politikası. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 108–121. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss/issue/25899/272993>
- Karaca, H. (2015). Ahiliğin ortaya çıkışı ve toplumsal kişilik oluşumuna katkıları. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 91–92. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aeusbed/issue/25259/267223>
- Karagül, M. (2012). Ahilik ve sosyal sermaye bağlamında iş ahlakı ve üretim ilişkisi. *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 32, (1-16).

- Karagül, M. (2018). Türk İslam medeniyetinde Ahiliğin iktisadi hayat ve devletin oluşumundaki rolü. *TASAM*, 25, 263–288. <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/51265/Turk-Islam-Medeniyetinde-Ahiligin-Iktisadi-Hayat-Ve-Devletin-Olusumundaki-Rolu>
- Karagül, M. (2020). Neo liberal politikalar ve ekonomik krizler. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6(4), 23–38. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ead/issue/59522/842028>
- Karagül, M., & Masca, M. (2017). Ahilik düşüncesinin iktisadi hayata bakışı ve kapitalist sistemle karşılaştırılması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 83–91. <https://dergipark.org.tr/en/pub/akuiibfd/issue/33632/373115>
- Kazıcı, Z. (1988). Ahilik. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 1, ss. 540-542). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. https://islamansiklopedisi.org.tr/ahilik?utm_source=chatgpt.com
- Oxfam. (2023). *Survival of the richest*. <https://oxfamlibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621477/Bp-Survival-Of-The-Richest-160123-Summ-En.pdf>, (Erişim tarihi: 27 Mart 2025).
- Oxfam. (2025). *Takers not makers*. <https://www.oxfamamerica.org/explore/research-publications/takers-not-makers/> (Erişim tarihi: 25 Mart 2025).
- Özdincer, F. (2019). *Küresel iktisadi sorunlar karşısında Ahilik iktisadi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Stiglitz, J. E. (2012). *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*. W. W. Norton & Company.
- Şahin, M. (2005). Küreselleşme kaynaklı yoksulluk ve yolsuzluk. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (25), 124–134.
- Tabakoğlu, A. (2005). Tasavvufun İçtimaî, İktisadî ve Siyasî Yönleri, *Toplu Makaleler II: İslâm İktisadi*, Kitapevi. <https://isamveri.org/pdfdrg/D164184/2005/2005TABAKOGLUA7.pdf>
- Uluslararası Şeffaflık Derneği. (2024). Yolsuzluk algı endeksi 2024. <https://seffaflik.org/cpi2024/> (Erişim tarihi: 10 Mart 2025).
- Yazar, F. (2010). *Kutsalın tüketilmesi: Reklamlarda kutsalın kullanılması. Tüketim ve değerler* (Yayın No. 2010/32). İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Yücel, Y. B., Alar, G., Yücel, İ. (2020). Kapitalist sisteme karşı çözüm durağı: Ahilik teşkilatı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 194–203. <https://dergipark.org.tr/en/pub/asead/issue/51619/669691>.